

GULYÁS LÁSZLÓ

A HORTHY-KORSZAK KÜLPOLITIKÁJA 1.**Az első évek (1919–1924)***(Attraktor Kiadó, Máriabesnyő, 2012. 179 o.)*

Gulyás László (Szegedi Tudományegyetem) frissen megjelent könyvével egy igen komoly vállalkozás megvalósításába fogott, és tette meg egyúttal az első – alapvetően sikeres – lépést. A szerző előszavában kiemeli, hogy egyetemi oktatói munkája során jutott el arra a felismerésre, hogy a rendszerváltás óta igazán új és modern szemléletű, kifejezetten a Horthy-korszak külpolitikájával foglalkozó, nagyobb lélegzetű áttekintést nyújtó munka még nem született. Természetesen számos részkérdésről készültek kiváló tanulmányok, továbbá több, az egész korszakot bemutató kötet is elérhető, de ezek nem tudják pótolni a külpolitikai szintézist. A munka aktualitásához továbbá hozzájárul az elmúlt időszakban a Horthy-korszakkal kapcsolatban megélelénkült érdeklődés is, hiszen komoly társadalmi igény mutatkozik a késő kádár-kori történetírás által fölállított és azóta finomított, részben korrigált, de alapjaiban a történetírás által máig használt értékítéletek revíziójára, új és a korszak értékeit, pozitívumait is saját súlyánál kezelő, mégis a hiányosságokra és hibás döntésekre is rámutató, objektív, tudományos igényű összefoglalás(ok)ra.

A témával korábban is foglalkozó szerző (*Benes statesman or charlatan? The plans and the reality 1908–1948*. Corvinus Publishing, Toronto-Buffalo, 2008.; Gulyás László: *Edvard Benes. Közép-Európa koncepciók és a valóság*. Attraktor Kiadó, Máriabesnyő–Gödöllő, 2008.) jelen munkáját egy ötkötetes, nagy terjedelmű szintézis első darabjaként adta közre. A sorozat további tervezett kötetei a bethleni külpolitikai konszolidáció eredményeit (1924–1932 – II. kötet), Gömbös külpolitikáját (1932–1936 – III. kötet), a revíziós sikerek időszakát (1937–1941 – IV. kötet) és végül a háborús külpolitikát (1937–1945 – V. kötet) fogják feldolgozni. Az egyes részek időbeli lehatárolása logikusnak mondható, bár egy korszak szerves folyamatainak felbontása természetesen mindig törést okoz a gondolatmenetben; nehezebben követhetők az eseménysorok, tendenciák, így talán indokoltabb lett volna csupán két kötetre bontani a szintézist, amely ezáltal összefogottabbá válhatna, és talán a terjedelme sem haladná meg a kezelhető mértéket. Ugyanakkor a világos és részletes tagolás előnyt is jelent, hiszen ezáltal az egyes problémakörök jobban megfoghatóvá, elkülöníthetővé válnak.

A kötet belső szerkezetére is jellemző a fentebb említett világos és logikus tagolás, ami a munka egyik legnagyobb erényének tartható, hiszen a Horthy-korszak kezdeti külpolitikájának vonalvezetése sok esetben meglehetősen kusza, ad hoc jellegű volt, egyszerre, egyidejűleg több szereplő, különböző nagyhatalmakkal, illetve szomszédos országokkal, különböző célok elérése érdekében folytatott tárgyalásokat. Ennek megfelelően tehát a világos csoportok, logikai egységek felállítása már önmagában is komoly segítséget nyújt az olvasó számára a témában való tájékozódáshoz. Ez különösen fontos egy szintézis esetén, amely nem egy kisebb részkérdéssel foglalkozik, hanem az összes részkérdés halmazaként, összegző jellegénél fogva is kénytelen rendszerezni az információkat, elkerülve a kronologikus rendben elsorolt, áttekinthetetlen adathalmaz készítését.

A könyv kezdetén a szerző röviden bemutatja az 1919 augusztusára kialakult kaotikus helyzetet, majd röviden kitér az 1919–1920-as kibontakozás főbb belpolitikai eseményeire. Ezt követően kezdődik meg a tematikus csoportokba rendezett külpolitikai irányvonalak (nagyhatalmakra építő irányzatok, a szomszédos államokra építő irányzatok, Károlyi kisantant alternatívája) és egyes problémák (a béketárgyalások, a királypuccsok, a nyugat-magyarországi kérdés, végül pedig felvétel a Népszövetségbe és a kölcsön megszerzése) tárgyalása, melyek mégis valamelyest kronológiai sorrendben követik egymást, bár a legtöbb diplomáciai tapogatózás egyidejűleg, egymással összefonódva, egymást előlédve zajlott, ezért nehéz valódi egymás utániségot felállítani. A tagolás tekintetében egyedül a Baranyai Szerb–Magyar Köztársaság problémájának a Károlyi-féle irányvonalnál történő tárgyalása érezhető némileg erőltetettnek, hiszen ez csak lazábban kapcsolódott az emigráns köztársasági elnök tevékenységéhez, éppen ezért a nyugat-magyarországi kér-

déshez hasonlóan talán logikusabb lett volna egy külön fejezetet szentelni ennek a kérdésnek. Mindemellett e folyóirat hasábjain meg kell említeni, hogy adalékként, háttér információk szintjén megjelennek katonapolitikai kérdések is, de jelentősebb teret sajnálatos módon nem szentel nekik a szerző.

A mű jó stílusban, logikusan, a nagyközönség számára is érthetően íródott, ami komoly érdeklődésre számot tartó téma szintézisének központi jelentőségű kérdés. A kötet tudományos apparátussal készült, imponáló mennyiségű jegyzet és igen részletes, az egyes részkérdésekben is alapos eligazítást nyújtó bibliográfia csatlakozik hozzá, amely a legfrissebb publikációkat is tartalmazza. Meg kell azonban jegyezni, hogy a névmutató hiánya kifogásolható, hiszen egy ilyen munkánál véleményünk szerint ez elvárható lenne, és még használhatóbbá tenné a kötetet. Gulyás László munkájában döntő részt korábban nyomtatásban megjelent forráskiadványokra, illetve hatalmas szakirodalmi bázisra támaszkodik, ugyanakkor hiányosságként róható fel a levéltári források hiánya.

Az események komplex értékelése, az egész korszak problémáinak kontextusába történő elhelyezése azonban így is több új megközelítést, korábbi beidegződött álláspontok revidálását eredményezi, ami a Horthy-korszakról szóló meddő, olykor leegyszerűsítő viták közepette üdítő élményként hat. Mivel a korszak legvitatottabb témái inkább belpolitikai jellegűek (a rendszer általános jellege, antiszemita kérdés, szociális problémák), a külpolitika pedig csak inkább a '30-as évek végétől kerül az érdeklődés középpontjába, ezért a szerző ezeket a problémákat érthető módon elkerüli, bár némely fontos kérdésben mégis egyértelműen kifejezi álláspontját. Példaként említhető erre Károlyi Mihály emigrációs diplomáciájának, Bethlen első külpolitikai eredményeinek vagy éppen az Apponyi-beszéd szerepének értékelése.

Az ennél mélyebbre ható elemzés, az esetleges kisebb konkrét problémák kapcsán felmerülő ellenvélemények bemutatása, eltérő nézőpontok, vitás kérdések taglalása jelen recenzió keretein már túlmutat, ráadásul talán nem is helyénvaló, hiszen egy ilyen jellegű összegző munkán műfaji és terjedelmi korlátainál fogva sem lehet számon kérni egy konkrét problémáról szóló tanulmány aprólékosságát. Végül még a kritikai észrevételek közé tartozik, hogy sajnos a könyvben sok helyen maradtak bosszantó elgépelések, amelyek a megengedhetőnél jóval nagyobb számban fordulnak elő.

Összegzésképpen elmondható, hogy Gulyás László új kötete valóban hiánypótló, hiszen mindeztidáig nem állt rendelkezésre kifejezetten a Horthy-korszak külpolitikáját tárgyaló, modern szemléletű szintézis. Ugyan jelen munka az egész korszak áttekintésének csak kezdő tagja, de a kijelölt korszakról példás alaposságú, jól áttekinthető, logikus képet nyújt, tudományos igényvel. Néhány formai hiányosság vagy probléma ellenére a mű elérte a kitűzött célt, jó és hasznos, objektív, a legfrissebb eredményeket is felhasználó összefoglalást nyújt egy igen vitatott és a történet-tudomány korábbi meghatározottságaiból következő előítéletektől, beidegződésektől sem mentes korszakról. Ha a többi kötet is elkészül, akkor talán nem túlzás azt állítani, hogy Gulyás László munkáját a korszakot taglaló fontos művek közé kell sorolni. Éppen ezért bizakodva várjuk azok megjelenését.

Nánay Mihály